

Як змінювалося почуття
приналежності учнівства
до закладу освіти з
часом?

PISA

PISA у фокусі #100

OECD

BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES

Як змінювалося почуття приналежності учнівства до закладу освіти з часом?

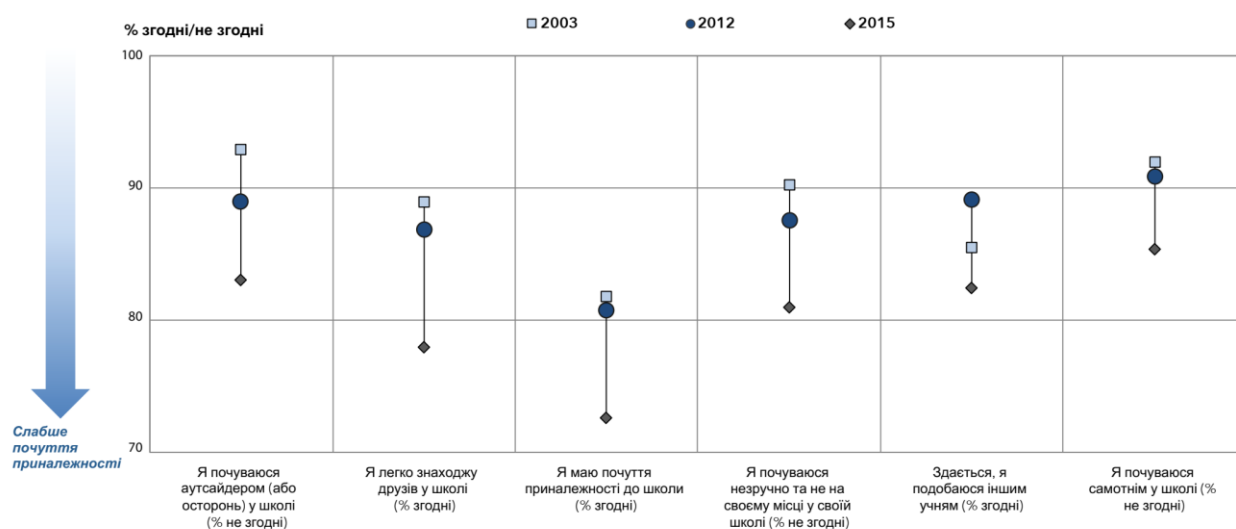
- У 2015 році більшість учнівства в усіх країнах, що брали участь у PISA, повідомила, що вони відчувають приналежність до своєї шкільної спільноти. Водночас у переважній більшості країн це відчуття, порівняно з 2003 роком, стало слабшим.
- У середньому по країнах ОЕСР учні й учениці, які зазначили, що почувуються аутсайдерами в шкільному середовищі, приблизно втричі частіше виявляли незадоволеність життям порівняно з тими, хто так не вважає.
- Учні й учениці, які вказали, що почувуються аутсайдерами, набрали на 22 бали менше з природничо-наукових дисциплін, порівняно з тими, хто так не вважає.

Більшість підлітків прагне мати міцні соціальні зв'язки та цінує прийняття, турботу й підтримку з боку інших. У шкільному середовищі багато з них не лише знаходять друзів, а й отримують підтримку дорослих — учителів, наставників, інших членів шкільної спільноти. У період, коли учні й учениці відкривають і переосмислюють власну ідентичність, приналежність до закладу освіти може дати їм відчуття безпеки та сприяти їхньому академічному й соціальному розвитку. Підлітки, які відчувають себе частиною шкільного середовища, зазвичай більш мотивовані до навчання та частіше досягають вищих академічних результатів.

У недалекому минулому люди найчастіше сприймали себе як членів спільноти завдяки живому спілкуванню в школі, на роботі чи за місцем проживання. Проте стрімкий розвиток цифрових технологій змінив саме розуміння спільноти. Для підлітків дедалі важливішими стають онлайн-дружба та взаємодія в соціальних мережах. Така трансформація комунікативної взаємодії поставила перед дослідниками запитання: як зростання ролі цифрового спілкування впливає на почуття приналежності учнівства до закладу освіти?

Зміна почуття приналежності учнівства до закладу освіти впродовж 12 років

Зміни у відсотку учнівства, яке повідомило про сильне почуття приналежності (середнє за ОЕСР) у 2003, 2012 та 2015 роках

Примітки: Середнє значення ОЕСР, наведене на цьому графіку, не охоплює Чилі, Колумбію, Естонію, Ізраїль, Литву, Словенію та Сполучені Штати через відсутність даних у результатах PISA-2003.

Усі зміни між 2003 і 2015 роками, а також між 2012 і 2015 роками є статистично значущими.

Джерело: OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, Figure III.7.1; <http://dx.doi.org/10.1787/888933471478>

У більшості країн ОЕСР частка учнів і учениць, які повідомили, що почуваються аутсайдерами у своїй школі, зросла

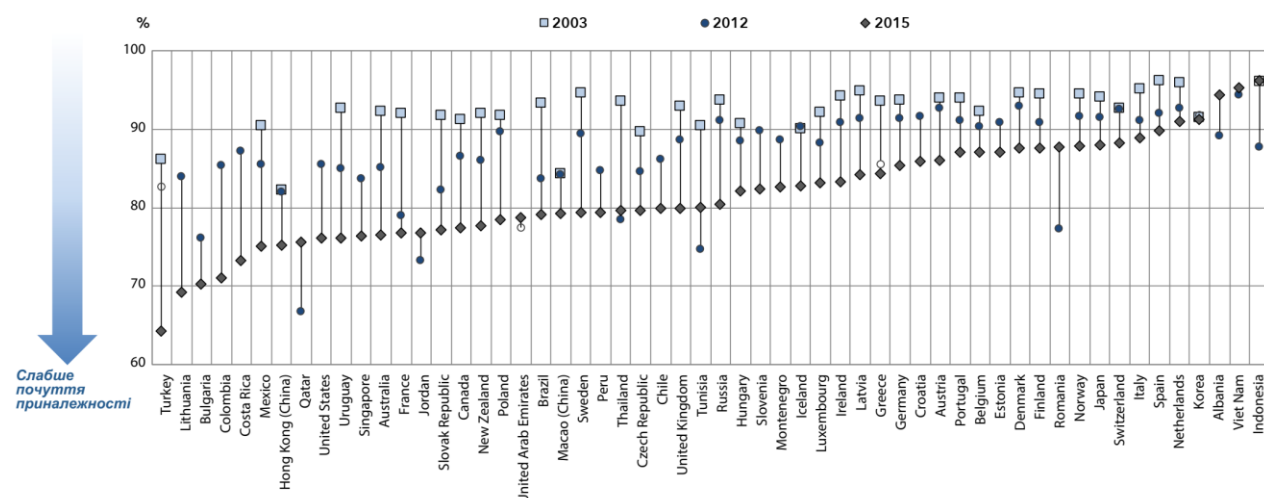
Щоб виміряти почуття приналежності учнівства до закладу освіти, у 2003, 2012 та 2015 роках учнів-учасників дослідження PISA попросили повідомити, чи вони «*цілком згодні*», «*згодні*», «*не згодні*» або «*цілком не згодні*» з шістьма твердженнями. Якщо підлітки не погоджувалися з твердженнями про почуття відчуження в школі («*Я почуваюся чужим або відстороненим у школі*», «*Я почуваюся незручно й не на своєму місці в школі*», «*Я почуваюся самотнім у школі*») та водночас погоджувалися з твердженнями про соціальну залученість («*Я легко знаходжу друзів у школі*», «*Я маю почуття приналежності до школи*», «*Здається, я подобаюся іншим учням*»), це вважалося проявом сильного почуття приналежності до школи.

Між 2003 і 2015 роками почуття приналежності учнівства до закладу освіти загалом послабшало. У середньому за 12 років по 30 країнах ОЕСР, для яких є порівнювані дані, частка учнів і учениць, які повідомили, що почуваються аутсайдерами в школі, зросла на 10 відсоткових пунктів — з 7% до 17%. Подібна динаміка простежується й за іншими показниками. Так, на 9 пунктів зросла частка учнів і учениць, які повідомили, що почуваються в школі незручно або не на своєму місці; на 7 пунктів — частка тих, хто почувається самотнім. Подібне зростання почуття самотності й відстороненості серед підлітків зафіксоване майже в усіх країнах. Лише в Кореї та Індонезії не спостерігалось збільшення частки учнів і учениць, які заявили, що почуваються виключеними з колективу. Також у більшості країн виявлено відповідне зменшення частки учнів і учениць, які погодилися з тим, що вони «*легко знаходять друзів у школі*», «*мають почуття приналежності до закладу освіти*» або, що «*їм здається, що вони подобаються іншим учням*».

Причини того, чому підлітки в багатьох країнах усе рідше відчують себе прийнятими, гідними поваги та підтриманими з боку однолітків і дорослих у школі, залишаються не до кінця зрозумілими. У деяких європейських країнах загальне зниження почуття приналежності до закладу освіти, ймовірно, пов'язане зі зростанням частки учнів-іммігрантів. Саме учні й учениці з іммігрантським походженням у цих країнах частіше повідомляли про слабше відчуття приналежності до шкільної спільноти. Однак в Австралії зафіксована протилежна тенденція — там учні-іммігранти демонстрували вищий рівень приналежності до освітньої установи. Водночас послаблення почуття приналежності спостерігалось не лише серед учнів-іммігрантів: у більшості європейських країн це стосувалося також і тих, хто народився в цих країнах і не має іммігрантського походження.

Зміни у відчутті учнями себе аутсайдерами в школі, за 12 років¹

Зміни у відсотку учнів і учениць, які повідомили, що «не згодні» або «цілком не згодні» з твердженням «Я почуваюся аутсайдерам (або осторонь) у школі» у 2003, 2012 та 2015 роках

Примітка Кольорові маркери для 2003 та 2012 років вказують на значні відмінності відносно 2015 року; порожні маркери вказують на несуттєві відмінності.

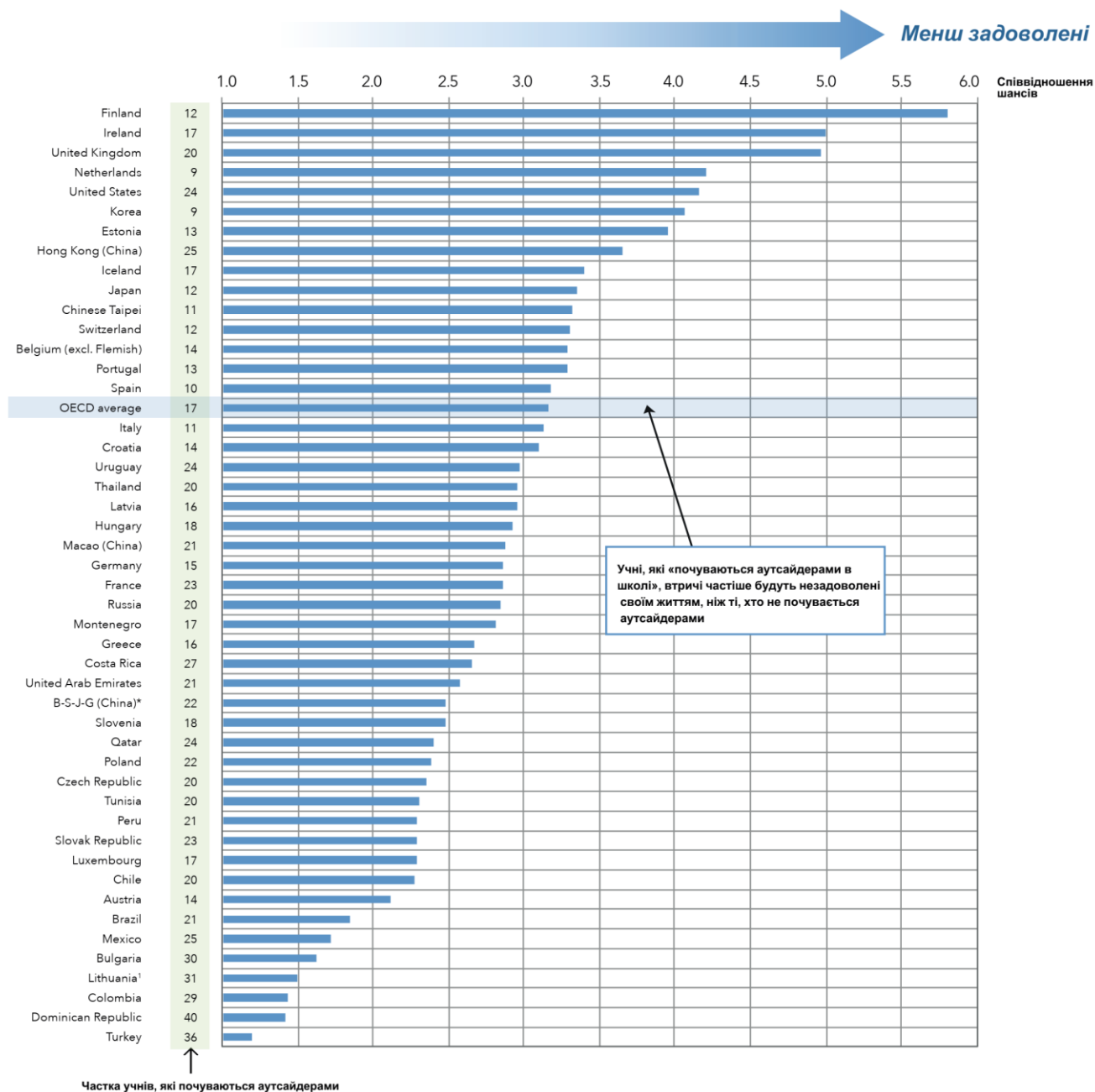
Країни / економіки розташовані в порядку зменшення відсотка учнів, які повідомили, що почувалися аутсайдерами в школі у 2015 році.

Джерело: OECD (2017), Результати PISA 2015 (Том III): Добробут учнів, Таблиці III.7.4 (<http://dx.doi.org/10.1787/88933471288>) і III.7.5 (<http://dx.doi.org/10.1787/888933471292>)

Відчуття себе аутсайдерами в школі та низький рівень задоволеності життям¹

Ймовірність того, що учні й учениці не задоволені своїм життям, якщо вони «почуваються аутсайдерами в школі», після врахування соціально-економічного профілю учнівства й шкіл

*B-S-J-G (Китай) позначає чотири китайські провінції й муніципалітети, які брали участь у PISA-2015: Пекін, Шанхай, Цзянсу та Гуандун.

1. Литва стала членом ОЕСР 5 липня 2018 року. Однак, згідно з іншими публікаціями на основі даних PISA-2015, дані з Литви не використовувалися для розрахунку середнього показника ОЕСР.

Примітка. Учень або учениця класифікується як «незадоволений/-на», якщо він або вона повідомили про значення від 0 до 4 за шкалою задоволеності життям, яка варіюється від 0 до 10.

Країни та економіки упорядковано за спаданням шансів повідомлення про низьку задоволеність життям після врахування соціально-економічного профілю учнівства та шкіл.

Джерело: OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, Figure III.7.5; <http://dx.doi.org/10.1787/888933471518>

Можливо, зниження почуття приналежності до закладу освіти відображає ширшу тенденцію до занепаду офлайн-спільнот, адже дедалі більше підлітків для пошуку друзів і самовираження використовують соціальні мережі. Онлайн-спільноти пропонують широкі можливості для комунікації та активного дозвілля, однак час, проведений у цифровому середовищі, витісняє живе спілкування з однолітками й учителями, а у вразливих підлітків може навіть спричиняти відчуття ізолюваності й страху пропустити щось важливе. Те, що подібна тенденція спостерігається в багатьох країнах і, здається, прискорюється після 2012 року, узгоджується з масовим зростанням популярності інтернет-спільнот. Проте підтвердження такої гіпотези потребує додаткових досліджень. У 2018 році PISA повторно поставила учням і ученицям запитання про їхнє почуття приналежності до закладу освіти. Результати, які буде оприлюднено в грудні, покажуть, чи продовжується тенденція до зниження цього почуття та допоможуть краще зрозуміти її можливі причини.

Слабке почуття приналежності до закладу освіти пов'язане з нижчим рівнем успішності та задоволеності життям

Незалежно від того, що саме є пріоритетом для батьків, учителів або освітніх політиків — навчальні досягнення учнівства чи його загальний добробут — зростання частки підлітків, які повідомляють про слабе почуття приналежності до закладу освіти, справедливо викликає занепокоєння. Підлітки, які почувуються аутсайдерами в школі, в середньому втричі частіше незадоволені своїм життям. Вони також, як правило, мають нижчі навчальні результати, ніж однолітки, які відчують залученість до шкільного життя. Водночас у різних країнах сила цього зв'язку може варіюватися залежно від того, наскільки в суспільстві цінуються академічні досягнення. Саме тому в різних країнах зниження почуття приналежності не завжди супроводжується погіршенням успішності.

Узагальнення

Послаблення почуття приналежності до закладу освіти може негативно впливати на задоволеність підлітків життям. Щоб підтримати в учнівства відчуття залученості до шкільної спільноти, адміністрація й учителі мають запроваджувати підходи, що дозволяють виявляти учнів і учениць, які найбільше ризикують опинитися в соціальній ізоляції, і допомагати їм налагоджувати взаємини з однолітками й педагогічним колективом. Водночас стратегії створення шкільного середовища добробуту не повинні обмежуватися підтримкою лише учнів із груп ризику. Школа може, наприклад, заохочувати співпрацю між учнями, вчителями й батьками, щоб зміцнювати почуття причетності кожного до освітньої спільноти.

Примітки до графіків і рисунків:

1. Переклад назв країн і економік, які беруть участь у PISA.

Finland	Фінляндія	Bosnia and Herzegovina	Боснія і Герцеговина
Korea	Корея	Moldova	Молдова
B-S-J-Z (China)	П-Ш-Ц-Ч (Китай)	Israel	Ізраїль
Lebanon	Ліван	Baku (Azerbaijan)	Баку (Азербайджан)
Iceland	Ісландія	Russia	Росія
North Macedonia	Північна Македонія	Kosovo	Косово
Saudi Arabia	Саудівська Аравія	Dominican Republic	Домініканська Республіка
Ukraine	Україна	Hong Kong (China)	Гонконг (Китай)
Estonia	Естонія	Germany	Німеччина
Bulgaria	Болгарія	Kazakhstan	Казахстан
Philippines	Філіппіни	Argentina	Аргентина
Australia	Австралія	United Kingdom	Великобританія
Georgia	Грузія	France	Франція
Sweden	Швеція	Colombia	Колумбія
Romania	Румунія	Croatia	Хорватія
Canada	Канада	Turkey	Туреччина
Luxembourg	Люксембург	Austria	Австрія
Belarus	Білорусь	Malta	Мальта
Albania	Албанія	Slovenia	Словенія
Poland	Польща	Peru	Перу
Qatar	Катар	Chile	Чилі
New Zealand	Нова Зеландія	Slovak Republic	Словацька Республіка
Hungary	Угорщина	Costa Rica	Коста-Ріка
Denmark	Данія	Czech Republic	Чеська Республіка
Latvia	Латвія	Ireland	Ірландія
Panama	Панама	Switzerland	Швейцарія
Jordan	Йорданія	Malaysia	Малайзія
Macao (China)	Макао (Китай)	United States	Сполучені Штати
Spain	Іспанія	Portugal	Португалія
Thailand	Таїланд	United Arab Emirates	Об'єднані Арабські
Brunei Darussalam	Бруней-Даруссалам		Емірати
Lithuania	Литва	Brazil	Бразилія
Greece	Греція	Singapore	Сінгапур
Morocco	Марокко	Belgium	Бельгія
Serbia	Сербія	Indonesia	Індонезія
Japan	Японія	Italy	Італія
Mexico	Мексика	Netherlands	Нідерланди
Chinese Taipei	Китайський Тайбей	Norway	Норвегія
Uruguay	Уругвай	Viet Nam	В'єтнам
Montenegro	Чорногорія		

За більш детальною інформацією

Звертатися до: Francesco Avvisati (Francesco.Avvisati@oecd.org)

Ознайомтеся з: OECD (2017), *PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being*, PISA, OECD Publishing, Paris <https://doi.org/10.1787/9789264273856-en>

У наступному числі: Як PISA-2018 оцінює читацьку грамотність 15-річних учнів і учениць?

Це дослідження опубліковано під відповідальність Генерального секретаріату ОЕСР. Погляди та аргументи висловлені в ньому, можуть не відображати офіційної позиції країн-членів ОЕСР. Цей документ, як і будь-які дані чи мапи, включені до нього, не мають жодних упереджень щодо статусу чи суверенітету будь-яких територій, установлених кордонів чи ліній розмежування, назв будь-яких територій, міст чи місцевостей.

Статистичні дані щодо Ізраїлю надані відповідними органами Ізраїлю. Відповідальність за ці дані лежить на відповідних органах. Використання цих даних ОЕСР не зачіпає статусу Голанських висот, Східного Єрусалиму та ізраїльських поселень на Західному березі за умовами міжнародного права.

Переклад: Юлія ШПАК, методистка відділу досліджень та аналітики Українського центру оцінювання якості освіти.

Редагування: Галина БОНДАРЕНКО, методистка відділу досліджень та аналітики Українського центру оцінювання якості освіти.

Науковий супровід: Тетяна ВАКУЛЕНКО, директорка Українського центру оцінювання якості освіти, Василь ТЕРЕЩЕНКО, заступник директора Українського центру оцінювання якості освіти.

This work is available under the *Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO* (CC BY-NC-SA 3.0 IGO). For specific information regarding the scope and terms of the licence as well as possible commercial use of this work or the use of PISA data please consult *Terms and Conditions* on www.oecd.org.
